

י"ג באייר תש"פ

7 במאי 2020

לכבוד
מ"מ מפכ"ל המשטרה
ניצב מוטי כהן

לכבוד
היועץ המשפטי לממשלה
ד"ר אביחי מנדלבליט

שלום רב,

הנדון: מניעה של תיעוד פעולות אכיפה במרחב הציבורי

1. אני פונה אליכם על מנת שתנחו בדחיפות את שוטרי משטרת ישראל, שלא למנוע מאזרחים לצלם ברשות הציבור פעולות אכיפה של שוטרים כנגד אזרחים.
 2. הסניגוריה הציבורית עדה לאחרונה לעלייה מדאגיה באירועים בהם אזרחים המתעדים אירוע אכיפה משטירי מוצאים את עצמם, בעל כרחם, בעימות ישיר מול השוטרים, אך בשל עצם תיעוד פעולת האכיפה של גורמי החוק. לרוב, החיכוך המיותר מתחיל בדרישה בלתי חוקית של השוטרים מן האזרח לחדול מהצילום, והוא מחריף כאשר האזרח מתקשה להבין את פשר פנייתו של השוטר להפסקת התיעוד, עד כדי הסלמה לחיפוש בלתי חוקי בטלפונים חכמים או תפיסתם, ולעתים במקרים הקשים גם עד כדי עיכוב לחקירה או מעצר בלתי חוקי, מיותר ופוגעני.
 3. תופעה מדאגיה זו – שבה שוטרים מבקשים למנוע צילום של פעולות אכיפה במרחב הציבורי – לא רק שהיא פסולה מהיסוד ומנוגדת לחוק, אלא שהיא גם מהווה פגיעה קשה בליבת חופש הביטוי, ובאינטרס הציבורי החשוב של בקרה אזרחית על פעילות המשטרה. לעתים הדבר פוגע אף באפשרות להגעה לחקר האמת. **אני פונה אליכם, אפוא, בבקשה כי תנחו בהקדם את הדרגים הפיקודיים ואת דרגי השטח במשטרת ישראל לנהוג באופן המתיישב עם החוק ועם ערכיה של מדינה דמוקרטית, במטרה למנוע את המשך הפגיעה בזכויות האזרחים.**
 4. האירוע שהתרחש בדיר אל-אסד ביום 29.3.2020, שזכה להד תקשורתי, ממחיש היטב את הדברים. באותו אירוע נטען על ידי השוטרים כי תושב המקום הפר את תקנות שעת החירום בכך ששהה במרחק אסור מביתו. למזלו של הצעיר, נעדר עבר פלילי, האירוע תועד על ידי אחד האזרחים שנכחו במקום, למרות מספר ניסיונות של השוטרים למנוע את הצילום. (https://www.youtube.com/watch?v=UcGZO3I_CO8).
- בעקבות האירוע הצעיר נעצר ביחד עם אחר, ובאופן תמוה הובא לבית המשפט לדיון בהארכת מעצרו כשמיוחסות לו עבירות תקיפת שוטרים והתנגדות למעצר. בית המשפט צפה בתיעוד

של האזרח והורה על שחרור ללא כל תנאי תוך הטחת ביקורת קשה כלפי השוטרים המעורבים: "עולה פער בין מה שאירע במציאות ובין הנטען בבקשה, כמו גם בדוחות הפעולה של השוטרים, הדברים נאמרים בלשון המעטה, מחמת חסד עם השוטרים" (מ"י (שלום חיפה) 48794-03-20 **משטרת ישראל נ' עיסא אסדי**, ניתן ביום 28.3.2020).

5. למרבה הצער, אירוע זה הוא אחד מיני רבים. דוגמה נוספת ניתן למצוא באירוע של עיכוב ומעצר שהתרחש ביום 24.4.2020 בחוף הילטון שבתל-אביב, שזכה אף הוא להד תקשורת נרחב (<https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-5720324,00.html>). כפי שעולה מהסרטון שפורסם ומהכתבות הרבות אודות אירוע זה, תיעוד אכיפה מינהלית של המשטרה נגד גולשים בים הוביל לעיכוב ומעצר של אחד האזרחים.

6. ניסיונה של הסניגוריה הציבורית, המייצגת מידי שנה אלפי עצורים ונאשמים, מלמד כי אירועים אלה אינם חריגים כלל ועיקר, ולא אחת במסגרתם גם נתפסים מכשירי טלפון ניידים שלא כדין ואף מבוצעים בהם חיפושים בלתי חוקיים. זאת בנוסף לעיכוב או למעצר שהשלכותיהם הקשות ידועות לכל.

7. דברים אלה נכונים תמיד, וביתר שאת בימים אלה. אין כל ספק שתקופת החירום בה אנו נמצאים הציבה בפני כולנו אתגרים חדשים ומורכבים כאחד. כפי שהאתגרים לא פסחו על הסניגוריה הציבורית, הם לא פסחו גם על משטרת ישראל הנדרשת, בשונה מהרגיל, להתמקד גם בביצוע אכיפה מינהלית כלפי אוכלוסייה אזרחית שומרת חוק. האופי הדינאמי של התקנות המשתנות חדשות לבקרים מקשה הן על הציבור והן על גורמי האכיפה, ומחייב אכיפה ברגישות ובזהירות יתרה, ודאי כאשר היא מיושמת במרחב הציבורי. מעצם טבעה, אכיפה זו נעשית לעיני אזרחים רבים, שבמקרים מסוימים רואים לנכון לתעד את האירוע מנקודת מבטם באמצעות המצלמה שבמכשיר הטלפון הנייד שלהם, במיוחד כשהם סבורים שכוחות השיטור חורגים מהסביר או מפעילים כוח שאינו נראה נחוץ.

8. תיעוד פעולות אכיפה של משטרת ישראל – שהחובה החלה עליה לשמירת החוק וזכויות האזרח הינה חובה מוגברת מעצם מהותה ותפקידיה – לא רק שאינו דבר אסור, אלא שהוא רצוי ומבורך מבחינות רבות. הדברים באו לידי ביטוי בנוהל משטרת ישראל 007.02.220 מיום 1.1.2019 (נכנס לתוקף ביום 1.10.2019) שכותרתו "השימוש במצלמות גוף במשטרת ישראל", בו הוגדרה המטרה העיקרית כ"הסדרת השימוש במצלמות גוף, למען הגברת שקיפות עבודת המשטרה וחיזוק אמון הציבור בה, שיפור המפגשים בין השוטרים לאזרח תוך ריסון כלל המעורבים והגברת תחושת הביטחון של השוטרים והאזרח. בנוסף, השימוש במצלמות גוף יספק חומר תיעוד אובייקטיבי של האירוע וישמש כלי לשיפור מקצועיות" (הדגשה אינה במקור). יצוין כי העובדה שבמקרים מסוימים שוטרים אינם מפעילים את מצלמות הגוף שלהם כפי שהם מחויבים לעשות, רק מחזקת את החשיבות בתיעוד "אזרחי" (ר' למשל מ"י (שלום עכו) 21209-04-20 **משטרת ישראל נ' כאמל חמדאן**, ניתן ביום 21.4.2020).

9. הפעלת סמכויות שיטור נגד אזרחים רק בשל תיעוד במרחב הציבורי יוצרת אפקט הרתעה מצנן בלתי רצוי לתיעוד פעולות האכיפה, ובסופו של דבר פוגעת באמון הציבור במשטרת ישראל ובאיכות עבודתה. אף עיכוב קצוב בזמן במקום האירוע עלול להיות בעל השלכות

קשות על האזרח הבלתי מעורב, שבין רגע נגרר למרחב הפלילי הזר לו לחלוטין, על לא עוול בכפו.

10. על רקע האמור, אבקשכם להנחות בהקדם את המשטרה כי אין כל בסיס חוקי לאסור על אדם צילום של אירוע שבו המשטרה מבצעת פעולות אכיפה, ובוודאי שאין כל מקום לעכב או לעצור אזרח המתעד אירוע שכזה.

11. במסגרת הנחיה כאמור יש להדגיש, בין היתר, כי לאזרח עומדת זכות מלאה לתעד את האירוע; כי לא קיימת כל סמכות חוקית לדרוש ממנו לחדול מתייעוד האירוע או להשמיד את התייעוד; כי חל איסור מפורש לערוך חיפוש בטלפון הנייד במעמד זה; וכי אין לתפוס את המכשיר הנייד. במקרים בהם השוטר בשטח סבור שיש בתייעוד פוטנציאל לראיה אשר עשויה לשמש במסגרת הליך משפטי – יש לפנות אל האזרח באופן מכבד, כדי למנוע הסלמה מיותרת, על מנת לקבל את התייעוד.

12. מובן שהנחיה כאמור תתרום גם להגברת אמון הציבור בגופי אכיפת החוק, כל שכן לאחר שתפורסם ברבים.

13. נודה על קבלת תשובתכם בהקדם.

בכבוד רב,

ד"ר יואב ספיר
הסניגור הציבורי הארצי

העתקים:

- גבי עמית מררי, המשנה ליועץ המשפטי לממשלה (פלילי)
- תנ"צ איילת אלישר, היועצת המשפטית, משטרת ישראל